

یا زان : سا وه نین خرقان بخشی نین،
بندا میرکندیندن، بیرینجی درجه لی
عدلیه وکیلی، علی کمالی .

=====

" داوری "

سلطان سلیمین یثنی چری وتوپلووتفننگلی ایکی یوزمین نفره قدر
قوشونونون، قارشیسیندا اون سککیز مین فدائی، قزیلباش ایلن "چالدر -
ران" محاربه سینی شجاعت وافتخار ایلن باشا آپاران شاه اسماعیل صفوی
او زمانکی آذربایجان پایتختین "تبریز" ترک قیلماغی لازم بیلدی
وحمله نین غفلتا اولدوغونا گوره سلطان سلیمین دفعینی با جارمادی
مهاجم لر اوردوسو، آذربایجان وتبریزه ساری یثردی، صفوی لرین سلطانی
نفسین آلیب ویثنکی قوشون توپلاییب، ویولا سالماق ایچون نجه کی، اوشا
خطر مقابلینده اوزونو آناسی قوجاغینا آتار، شاه اسماعیل دادثیه سن
اوزونو ایرانین اندرونوندا، مهربان آناسی قوجاغینا سالیب و تورک
همدانین درگزین منطقه سینه وارد اولوب، اورادا اوتراق ائیله ییب و
ایران تورک لری نین احتیاط و ذخیره وجبهه دالیندا اولان حربی قوه -
لرینی همدان، درگزین "درگزین" - اسدآباد - چرا - آبگرم - خرقان، آوج،
سیاه دوهون - بوئین زهرا - قاقزان - قزوین - کرج - شهریار - ورامین،
زرند - مزلقان - ساوه - قم - تفرش - اراک - ملایر - تویسرکان و فریدن
اولکه لریندن امداد ایسته یب دیر .

قدیم زمانلاردان همدان ایران تورک لری نین بوئوک مرکز لریندن
ایمیش و اونون آدلیم تورک بؤلوک لریندن بیریمی ده درگزین منطقه
سی دیر .

بوگون درگزین بیر شهرچیک و بیر بوئوک ما حالین آدی دیر و او ما -
حالدا واقع اولان کندلرین اهالیسی تمام تورک دیرلر .
درگزین ما حالیندا تورکون مدنیت آغا جیندان چوخ شمره لی و گوللو -
چیچک لی بوداقلار بیتیب و عمله کلیب دیر .
بو بخشین اهالیسی الهی و مرثیه ادبیاتینا درین علاقه لر باغلا -
ییب و چوخ بدیع و جالب اثرلر یارادیب و تعزیه فورموندا مذهبلی

تراژدی لری اورادا و آیری تورک اولکه لرده اجرا ائدیبلر .
 درگزین اینجه صنعتکارلاری نین آدلیمی بیری مرحوم شایق و بیری
 مرحوم نصرالله خان و بیریسی ده عین آبادلی مرحوم "شیخ احمد داوری" دیر .
 عین آباد، درگزین کندلریندن حساب اولونور و مرحوم شیخ احمد اورا
 اهلی دیر .

مرحوم شیخ احمد ابدائی تحصیلاتینی نچه ایل همداندا فرانسویلر
 مدرسه سینده آپاریب ، او دیل ایلن یازیب و اوخویوب ، صونرا ایسه
 الهیاتا اوز توتوب و بوساحده تحصیلی دوام ائتدیریب و مقدس روحانی
 کفیمینه ملبس اولموشدور .

مرحوم شیخ احمد ، کندلی لرین مذهبی مسئله لرین و مشکل لرین حل و
 رفع ائتمک ایچون چوخ وقت لر درگزین ، مزلقان ، خرقان ، پیش خور و افشاریه
 کندلرینه گئت . گل و کوتله نین مختلف طبقه لری ایلن اوتور دورا ائدرمیش
 عین آبادلی مرحوم آقا شیخ احمد بیر خلق شاعری اولوب اوز سفرلر -
 ینده عین حالداکی ، خلق کوتله لرین فقهی مسئله لرین آچارمیش ، اونلارین
 اجتماعی دوگوملرینه ده مخصوص توجهی واریمیش ، وطنز و هجو و ساتیرا
 فورمالاریندا ، شعرلری ایلن اربابلار و خانلار و وارلی لارین اوووجلارین
 آچیب و خلقی اونلارین اوستونه تهییج ائدیپ و تجا و زکارلارین واستثمار -
 چیلارین ، ایچ اوزونو آچینا چیخاردیب و اونلارین منفور چهره لرینده پرده
 لری بیرتیرمیش ، نتیجه کی قزوین خرقانی بخشینده اولان باها دور نظام
 "بیر بویوک" خان باره سینده سؤیله ییب :

یا پیدا ، وقل - وقل گزه نه * قیشده تزک باها دور

و بو شخصین باره سینده نصاب الصبیان فورموندا ، بحر رمل ده دئییب :

بشکند ، حق چار چیزا زهیکلت ای نره خر

جید - گردن ، صدر - سینه ، رکبه - زانو ، راس - سر

اوز زامانیندا همدان اطرافیندا اولان بیر بویوک سرمایهلر و یئرلر
 مالکی "حاج میرزا محمد نراقی" آدلی شخصین باره سینده بئله دئییب :

از نسل بدان نمانده باقی * غیر از حاجی ممد نراقی

مرحوم شیخ احمدین تخلصی "داوری" ایمیش و اورادان کی فرانسسه ،
 عربی ، تورکی و فارسی دیللرینی مکمل بیلمیش و مختلف یئرلرده سیاحت
 ائده ریمیش بیرگوزو آچیق روحانی اولوب و اوز اطلاعاتیندان و امکاناتی -

ندان استفاده ائدیب و خلقی عصرلر یوخوسوندان اویاتماقا چالیشارمش
 بونا گوره، ۱۳۰۶ ه. شمس ده، همدان اطرافیندا اول دفعه سئلری خلقه
 و فریب و اونلاری اون بئش یاشدان تا قیرخ- اللی یاشا جن عسگر چیلیقا
 آپاران حالتده وپوللولاردان پول آلیب گنجیریب ویوخسوللارین گنجلر-
 ینی وحتی قوجا کیشی لرینی عسگر یا زیرمیشلار، مرحوم داوری بو حالتی
 درگزین کندلریندن بیر اولان "قارلیق" کندینده گوروب و دوش وورما
 نوحه سی فورموندا بیر جالب شعر دئییب و عرض حال ایچون تهرانایوللاییب
 و اوزو ضابط لر و دولت مامورلاری مواخذه سیندن احتیاط ائدیب خطر رفع
 اولاندان صونرا ظاهر اولوب دور، او سوزدن بیر مختصرین اوخویاق :

ای بینوا قارلیق، بی اقربا قارلیق

برقارلیق آمد چون سجل، بنویسد احوالت- چاپیدا موال

باعث چه شد رفتی تو برفنا قارلیق، بی اقربا قارلیق، ای بینوا

قارلیق

آن کدخدای در جزین، رحمت نمی آید- یا هر چه می شاید

چاپیدا موال ترا اندر خفا قارلیق، ای بینوا قارلیق، بی اقربا قارلیق

مرحوم داوری هجو و فکاهی فورموندا چوخ شعرلری واردیر، آشاغیدا گلن

شعری بیر شخصین باره سینده دئییب کی، گنجی امن دن قورخارمیش :

فقال راوی خوش خلق، ذالک رویاتی * صحیحیدیر کی ائدیب ملا گلنمد بو حکا

نجه حکایت عجب گولمه لی حکایتدیر * کی بیر گونی واریدی دوشدو بیر بویوک

صدای غلغله قوزاندی شورش اولدونمایان

مرکاتی کی، چیخدی داملارا باخسینلا، کلهم عوراتی

او دمده بیر کیشی چیخدی قاباقا، گورسو نه واردیر؟

نه گوردو، بیر "گنج امن" توولانیر، گلیر چاراتی

ولی نجه "گنج امن" بیر چپیش جه هیکلی واردیر

اوزوندو قویروقو، البته وارفع درجاتی

گوره نده "گنج امن"ی داغیلدی هوش باشیندان

یفره ییخیلدی او بیچاره قورخودان دمراتی

دئیردی ای گنج امن وار منیم، نه تقصیریم؟

منی باغیشلاکنان، شخته وورسو، بو کراماتی

دندی باغیشلاما رام یاخشی دوشموشن گیریمه سن

گرهک سنین گ...ه...من گنجی سوتو ساغاراتی

نغجه باغيشلاييم ايندى، سنى ايا ملعون
 ائشيتميشم بالالاريمى، قيرميشن همراتى
 سوروتله ييب، اوزون اوسته، چئكه - چئكه آپارام من
 وورام سنين بئلينه نغجه يوز، عدد حمراتى
 حرامزاده ليگين آتگينان كناره بوئمه
 محالدير كى اليمدن بو تئزليگه چيخناراتى
 اگرچى بوغدو بو سؤزلرده بيركلام صحى
 گمان واروم بو سؤزو "داورى" يالان يازاراتى
 مرحوم داورى تورك شعرى نين غزل فورم وسبكينده ده ياخشى اتى
 واريميش ملاحظه بوپورون :
 نولايدي كاش منيمله، نگار اولانه اولوردو؟
 او يار ماهوش و گلغذار، اولانه اولوردو؟
 شب فراق مبدل اولايدي روز وصاله
 منيمچى خلد برين روزگار اولانه اولوردو؟
 اولايدي مجلسيميز داخى خالى از اغيار
 كى من اولايديم وبيرده او يار اولانه اولوردو
 جمالى جلوه له نيب بزم شمع محفل اولاندا
 او شمع، عاشق پروانه وار اولانه اولوردو؟
 دولانديراندا او آهو باخيشلى نرگس مستين
 او طرفه، باخماقا گوزلرغمار اولانه اولوردو؟
 آلايدى جانيمى اى كاش بيرنگاه ايلن آخر
 اونا زوغمز هيه جانيم شكار اولانه اولوردو؟
 نولايدي يار منيمله داخى دئييدى گولئيدى
 رقيب حسرتيلن انتظار اولانه اولوردو؟
 نغجه رقيبىمى دلدارا يله گورنده ياناردىم
 اودا بويانماقا من تك دچار اولانه اولوردو؟
 اونو گورنده نه بى اختيار اولوردوم من
 اودا، منى گوره بى اختيار اولانه اولوردو؟
 گوروب زمانه نى بو نحو "داورى" سؤيله
 بوروزگارده بيراعتبار اولانه اولوردو؟

مرحوم شیخ احمد عین آبادی یوخسول وعجیز اصنافکارلاردا ن اؤز شعر لرینده هامی یئرده حمایت ائدیب نئجه کی بیردگرمانچی نی کی دگیرما - نین مالکی بیرسرهنگ کؤتک وورموشوموش ودگیرمانچی اؤز شکایتینی "زکی بیک" آدینا بیرعیار وجوانمرده آپاریب واوندان حمایت ایستهر همان زکی بیک و سرهنگ بو باره ده ساواشا دوشلرکی، "داوری" بیسر منظومه تعزیه فورموندا بو ووروشمانی نظمه چکیب کی، اوندان بیسر پارچا آشاغیدا نمونه ایچون گلیر:

دگیرمانچی دئییر:

فدا اولوم سنه ای یارویا وریم زکی عمی * کسک قولاقینه قربان دلاوریم زکی عمی نئجه روادی منیم سن کیمی ولاکؤمگیم * چکه جریللادا سرهنگ کؤینگیم زکی عمی دگیرمانچی سرهنگین دگیرمانین دولانديرارمیش، چون دگیرمانین توه ره سی سینیر زکی بیک "هوه به هوه" فورموندا سوروشار:

زکی بیک: توه ره سینماقینی نه بیلیدیر؟

دگیرمانچی: قودوخ باش فتحعلی سلطان دئییدیر.

زکی بیک حمله حالتینده دئییر:

چکین رکابیمه یاران اولاغ رهواری * مگرا اولوبدودگیرمانچی نین هوا داری سرهنگین "شریف خان" آدینا آدامی دئییر:

سلام اولا سنه ای میرگا ویک سرهنگ * اؤزو فرنگ مآب ودونو قدک سرهنگ فدا اولوم باشینا اوخشوروا وروس باشینا.

کی قیرخمیسن ائله میشن بودم کلک سرهنگ

سرهنگ دئییر:

ای شریف خان سوز ائشین قویما زکینی الدن

آغیرین چک چکرم "دوز قازاقان" وئرره م

زکی بیک رجز دئییر:

منم اول شیرکی نهره م صف میداننی بیخیر

ضرب دستیم داغیدیر، عالم مکانی بیخیر

بو برنجی *** ولاغی گر گتیره م جولانبه

کوسوووم شمشه سی ایندی شریف خانی بیخیر

من اؤزوم بیر یل دعوا، اولاغیم، بچه شیر

حکم قیلسام آقابیک ایندی دگیرمانی بیخیر ***

مرحوم داوری نین حیاتی باره سینده تحقیقاتیمیز شروع اولوب و
اونون اثرلری وکامل ترجمهء خالی و فرائسه دیلینده یازیلاری گله جکده
اصیل منبعلردن توپلانیب عزیز اوخوجولار نظرلرینه یفتیشه جک .
مرحوم داوری اؤز تخلصینی قشری لر مؤاخذه سیندن اوزاق اولماق
اوچون بعضی یئرلرده "پورداور" یعنی اوغلو آدینا یازیب دیرنجه کی،
آشاغیدا گلن مخمسه گلیب :

پوزقون قلبیم توتولماقدان بازا اولماز
عمریم گنچدی، باهار اولماز، یاز اولماز
منیم یاریم منیمله دمساز اولماز
ای بی وفا بیل بو قدر ناز اولماز
اندازه وار بیهوده پرواز اولماز

من بیلمه دیم سفودیم سن تک مارالی
صیاد ایدیم، صید اولموشام یارالی
هئج دمیره ن منیم یاریم هارالی؟
ای بی وفا بیل بو قدر ناز اولماز
اندازه وار بیهوده پرواز اولماز

بیر بولبولم، عشقین سالیب دیر دیلدن
آیریلیمیشام سن تک جمالی گولدن
زولف سیاهین باج آلیمر سونبولدن
ای بی وفا بیل بو قدر ناز اولماز
اندازه وار، بیهوده پرواز اولماز

قاشلار هلال و گوزلرین شه لادیر
قدین صنوبر تک گوزه ل رعنا دیر
قلبیم سنه ای ماهرو شیدا دیر
ای بی وفا بیل بو قدر ناز اولماز
اندازه وار، بیهوده پرواز اولماز

شمع جمالیه منم پروانه
یاندیرمیشان قلبیم نار هجرانه
عشقیندن اولدوم واله و دیوانه
ای بی وفا، بیل بو قدر ناز اولماز
اندازه وار، بیهوده پرواز اولماز

من "پورداور" تک گللم نوایسه * بئل باغلا دی سنین تک بی وفایه
مژگانلارین منی سالیب بلایسه * ای بی وفابیل بو قدرنازا ولماز
اندازه وار، بیهوده پرواز اولماز

مرحوم شیخ احمد تخمینا اوتوز ایل بوندان قاباخ وفات ائتمیشدیر،
اونون حیاتی نین جزئیاتینی یئنکی اله گلن شعرلری ایلن گله جکده چا پا
یشتیریپ تورک ادبیاتینین علاقه دارلارینا هدییه وئره جه گیک ایندی سوزو
- موزون آخیریندا مرحوم داوری نین بیر شعرینی کی "خان هدیه سی - گوله
باره سینده سویله ییب عرضه و عرفه ائدهک :
گوله (۵)

فرمایش ائتدی خان منه آخشام گوله - گوله
لطف ائیلهرم سحرین مسکینه بیر گوله
آما نجه گوله، اوزو بوز، قارنی آستی آق
باشی بویوک، اوزو بالاجا، قویروکو کوله
اوزگه لغتده قیسیرامن آدینه خطاب
بیلدیر بودم اوزو سودا مهردی اولور، زوله
مہترلرین دوشوب پایاسی آسدا بی سبب
ازبس کؤتک یقیبیدی او حیوان گلیب دیله
یوخ توک بدنده بس کی، لکن ثوو وئریب دیلر
یوخ طاقتی بدنده، یاتیب قورخورام اوله
گر تئز باهار اولاجاتا بیر آغزی گوی اوتا
چولده گنده اوزو یاییلا، ترچگین سیله
یاخشی گوله اولور نه یه؟ اصلا نجیب دیر

وار عصمتی قیزی کیمی گیزلین گلیر کله
آما دونن دونن دلدیم اونا گل عین آبا دا گت
عرض ائتدی یوخ! دلدیم نه یه یوخ؟ سویله دی
وار علتی مجاور بودودمان اولام * تزرک له یم همیشه ودالدان و فرم یئله

*) گچی من کرتنکه له یه اوخشایان بیر حشره دیر کی گچی نییوده وه نی امر .
*** قاراقان دوزو، قزوینین قاراقان (خرقان) محالی نین دوزو معروف دور .
**** برنجی، اولافین بویاسی ایله علاقه دار دور، برنج و تورهاقی رنگینده
اولماقا گوره برنجی دئییب . **** بومنطقه ده، زکی بیک کارا کتری -
دون کیشوتا اوخشاری واردیر . (۵) گوله، اینگین بیر ایلیک بالاسیتا دیر
لر .